

افزایش قیمت نفت و اختلافات در اوپک

دکتر حسن شکوه *

اشاره:

انرژی و به ویژه نفت همچنان سیاسی‌ترین کالا در عرصه اقتصاد بین‌الملل است. بازار پیچیده و فنی این کالای حیاتی در عین حالی که تصویر کاملی از فرود و فراز شاخص‌های مختلف در سطح اقتصاد جهانی و ملی را به نمایش می‌گذارد، به شدت از عوامل و شرایط سیاسی متأثر است. افزایش عرضه و کاهش شدید قیمت در ظاهر برای حفظ سهم بازار و در واقع با هدف فشار بر ایران و روسیه، افزایش قیمت نفت به محدوده ۵۰ دلار به دلیل افزایش تقاضا و اختلال در عرضه و همزمان با موفقیت ایران در افزایش تولید، صادرات و دستیابی به سهم بیشتر از بازار جهانی نفت، همچنین کارشکنی و خصومت عربستان در تأثیرگذاری بر جریان جذب سرمایه‌گذاری خارجی از سوی ایران، از مهمترین رویدادهای مربوط به این حوزه است که وارد مرحله جدیدی شده است.

مقدمه

نوسان در قیمت نفت در بازار جهانی متأثر از عوامل و شرایط سیاسی و اقتصادی متفاوت و متنوعی شکل می‌گیرد اما آنچه در دوره‌های نوسان قیمت از اهمیت برخوردار است، تعیین دقیق نقش و سهم هر کدام از عوامل سیاسی، اقتصادی و مدت زمان شروع و تداوم تأثیرگذاری آنها است. این موضوع که آمریکا به دلایل سیاسی و امنیتی به دنبال استقلال و تنوع در تأمین منابع نفتی خود است، موضوع جدیدی نیست اما میزان موفقیت در این امر و تأثیرگذاری نفت شیل بر بازار و همزمانی این امر با شروع برجام و سیاست‌های جدید نفتی عربستان سعودی و اهداف پشت پرده این سیاست‌ها، قابل تأمل و توجه است. بر این اساس در طی دو سال گذشته سؤال مهم پیش روی بازار نفت این

بود که بازار نفت چه زمانی به تعادل خواهد رسید؟ آیا بازار نفت جهش و قیمت‌های بالا را دوباره تجربه خواهد کرد؟ در این راستا به نظر می‌رسد در چند ماه گذشته بازار تحولات مثبتی را شروع کرده است اما تداوم آن جای بحث و بررسی دارد.

شروع افزایش قیمت نفت

طی ماه‌های اخیر قیمت نفت در بازارهای جهانی بیش از ۹۰ درصد رشد داشت و قیمت ۵۰ دلار را تجربه کرد. بر این اساس هر بشکه نفت برنت دریای شمال به طور متوسط در ماه اردیبهشت با قیمت ۴۶٫۸۳ دلار به فروش رفت که افزایش ۵٫۳۵ دلاری نسبت به ماه قبل را نشان می‌دهد. هر بشکه نفت خام آمریکا نیز با ۵٫۸۹ دلار افزایش، ۴۶٫۸۴ دلار معامله شده است. متوسط قیمت سبد نفتی اوپک در ماه می با ۵ دلار و ۳۵ سنت افزایش نسبت به ماه قبل از آن به ۴۳٫۲۱ دلار در هر بشکه رسید. در حالی که در ماه آوریل قیمت آن ۳۷٫۸۶ دلار در هر بشکه بود. همچنین متوسط قیمت هر بشکه نفت سنگین ایران در ماه می ۲۰۱۶ با ۵٫۰۲ دلار افزایش نسبت به ماه پیش از آن، ۴۱٫۶۷ دلار معامله شده است. در مجموع اردیبهشت چهارمین ماه پیاپی بود

سال ۲۰۱۷، حجم موجودی تجاری انبارها کاهش می‌یابد، لذا قیمت نفت در نیمه اول سال ۲۰۱۷ رشد خواهد کرد. با ادامه کاهش حجم ذخایر در ادامه سال ۲۰۱۷، در سه ماهه چهارم قیمت‌ها به ۵۸ دلار خواهد رسید.

کاهش عرضه

اختلال در عرضه از دلایل دیگر افزایش قیمت نفت است. لیبی، نیجریه، ونزوئلا، کانادا و چین کشورهایی هستند که مشکلات آنها در کنار دیگر تولیدکنندگان، روند کاهش عرضه نفت به بازارهای جهانی را به بیش از ۳ میلیون بشکه در روز افزایش داده است. کاهش تولید لیبی، عراق و نیجریه در مجموع در ماه اردیبهشت به ۲/۶ میلیون بشکه رسید. کاهش تولید نیجریه در اردیبهشت در حدود ۸۰۰ هزار بشکه برآورد شده است در حالی که این میزان در ماه فروردین ۵۰۰ هزار و در سال گذشته میلادی (۲۰۱۵) به طور متوسط ۳۰۰ هزار بشکه در روز بوده است. اختلالات در تولید نفت نیجریه تا سال ۲۰۱۷ نسبت به سال‌های گذشته در سطح بالایی باقی می‌ماند. شرکت ملی نفت نیجریه نیز به تازگی نسبت به افزایش حملات شورشیان در منطقه دلتا که بیشترین مقدار تولید نفت این کشور را داراست، هشدار داد. تولید نفت این کشور از سطح ۲/۲ میلیون بشکه در روز به ۱/۶ میلیون بشکه رسیده است. اما چنانچه دولت نیجریه بتواند امنیت را به این کشور بازگرداند، بیش از نیم میلیون بشکه در روز به سرعت به بازار باز خواهد گشت.

نامساعد بودن آب و هوا و قطع برق در جنوب عراق نیز موجب کاهش ۵۰ هزار بشکه‌ای تولید نفت این کشور شده است. از ۱۳ کشور عضو اوپک ۶ کشور در این ماه بیش از ۴۵۶ هزار و ۴۰۰ بشکه کاهش تولید

که قیمت نفت در مسیر صعودی قرار گرفت. بر این اساس اداره اطلاعات انرژی آمریکا در گزارش جدید خود بهای نفت برنت در سال ۲۰۱۶ را حدود ۴۳ دلار برآورد کرد که نسبت به پیش‌بینی قبلی این سازمان ۳ دلار بیشتر تخمین داده شده است. این سازمان همچنین برآورد خود از قیمت نفت در سال ۲۰۱۷ را یک دلار افزایش داد.

علل افزایش قیمت نفت

در زمینه علل و روند افزایش قیمت نفت در بازار جهانی دو دیدگاه متفاوت وجود دارد. برخی که عمدتاً در شمار سرمایه‌گذاران در نفت شیل هستند، بر این باورند که بازار نفت بعد از دو سال کاهش شدید قیمت متعادل شده است و روند افزایش قیمت نفت تا سطح ۷۲ دلار نیز افزایش خواهد یافت. اما عده‌ای دیگر معتقدند که قیمت در بازار نمی‌تواند تا سطح ۶۹ تا ۷۲ دلار رشد کند. لذا رشد قیمت نفت تا محدوده ۵۵ تا ۶۵ دلار واقع‌بینانه‌تر است. در حال حاضر بازار نفت در حال ارزیابی مقاومت سطح قیمتی ۴۵ تا ۵۰ دلار در هر بشکه است. بر اساس فرضیه اول بازار جهانی نفت به خاطر تقویت تقاضا و اختلال عرضه گسترده‌ای که از سوی برخی کشورهای تولیدکننده نفت رخ داده است، در حال بازگشت به تعادل است. تعداد دکل‌های نفت و گاز آمریکا تا ۱۶ می، ۴۰۷ دستگاه بوده است که نسبت به ماه قبل ۲۹ دکل کاهش یافته است. بر اساس گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا افت تولید نفت این کشور با شیب ملایمی تا سه ماه سوم سال ۲۰۱۷ ادامه می‌یابد و میانگین تولید نفت این کشور در سه ماه سوم سال ۲۰۱۷ ۸ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. تولید کنونی آمریکا حدود ۸/۸ میلیون بشکه است و با افزایش قیمت نفت احتمال افزایش تولید بیشتر شده است. تولیدات نفت خام آمریکا چنانچه قیمت نفت در سطح و یا بالای ۵۰ دلار باقی بماند، می‌تواند تثبیت شده و مجدداً افزایش یابد. بر این اساس تعداد دکل‌های حفاری نفت و گاز در ایالات متحده در اواسط خرداد و برای نخستین بار در ۱۱ هفته اخیر، احتمالاً در پاسخ به افزایش قیمت‌ها با رشد همراه شد. هر چند که با قیمت‌های کنونی تنها چاه‌های نیمه‌تمام قابل بهره‌برداری است و سرمایه‌گذاری جدید به نفت بالای ۶۰ دلار نیاز دارد.

کاهش ۳/۵ میلیون بشکه‌ای ذخایر نفتی آمریکا برای سومین هفته پیاپی یکی دیگر از عوامل رشد قیمت نفت است. بر اساس گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا، حجم ذخایر تجاری این کشور در سه ماه دوم و سوم ۲۰۱۶ به طور متوسط ۸۰۰ هزار بشکه در روز افزایش می‌یابد و موجب محدود شدن رشد قیمت نفت خواهد شد اما در

افزایش ارزش دلار و کاهش تقاضا در آسیا

دلار قوی، احتمال خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا و همچنین آمار ضعیف خرید از سوی آسیا به کاهش قیمت نفت کمک می‌کند. بر این اساس ارزش دلار از کمترین قیمت در خرداد در برابر سبدهی از ارزهای بین‌المللی، ۱,۲ درصد بهبود یافته و به علت چشم‌انداز احتمال افزایش نرخ بهره بانکی آمریکا و نگرانی در مورد اقتصاد آسیا رشد نرخ دلار تداوم یافته است. شاخص نظرسنجی تجاری ژاپن نیز در بازه فروردین تا خرداد در سطح منفی ۱۱,۱ باقی ماند. این شاخص در بازه دی تا اسفند منفی ۷,۹ بود. نگرانی‌هایی نیز در مورد رشد اقتصادی چین وجود دارد. بر اساس برخی گزارش‌ها چین، کره جنوبی و ژاپن به دلیل ضعف شدید صادرات در حال تجربه کردن افت شدید اقتصادی هستند. اخیراً آمارهای از چین منتشر شد که نشان می‌داد میزان سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت این کشور به کمترین سطح طی ۱۵ سال اخیر رسیده است. این امر می‌تواند به نگرانی‌ها برای کاهش قیمت نفت دامن بزند. با وجود این برخی دیگر از تحلیل‌گران معتقدند که تقاضا در آسیا و به ویژه در چین همچنان قوی خواهد ماند. آمارهای فروش خودرو در چین و آمارهای کشتی‌رانی نیز این دیدگاه را تأیید می‌کند. در ۵ ماه نخست امسال، فروش خودرو در این کشور ۷ درصد نسبت به سال گذشته رشد داشته است.

اوپک افزایش قیمت و عدم توافق بر سر سقف تولید

برگزاری آرام اجلاس ۱۶۹ اوپک در وین و نگاه مثبت عربستان سعودی به افزایش قیمت در افزایش قیمت نفت مؤثر بوده است. اختلاف ایران و عربستان بر سر انتخاب دبیر کل در سال ۲۰۱۲ باعث شد تا دبیرکلی عبدالله البدری لیبیایی بر اوپک تا سال ۲۰۱۶ ادامه یابد. اما نشست ۱۶۹ اوپک در وین با کمترین تنش میان اعضای آن و بیشترین اتفاق نظر برای انتخاب دبیر کل به سرانجام رسید. لذا با وجود به توافق نرسیدن اعضا بر سر تعیین سقف تولید این امر تأثیر منفی بر بازار جهانی نفت نداشت. با وجود همکاری اعضای اوپک در انتخاب دبیر کل، رقابت بین اعضا در افزایش عرضه نفت و عدم تعیین سقف تولید همچنان ادامه دارد. چیزی که وزیر نفت جمهوری اسلامی ایران از آن با عنوان جنگ در بازار نفت یاد می‌کند.

از نظر ایران برچیدن نظام سهمیه‌بندی اوپک بزرگ‌ترین اشتباه تاریخی این سازمان است. در عین حال که رسیدن به اجماع بر سر فعال‌سازی مجدد این نظام زمان‌بر اما اجتناب‌ناپذیر است، زمان دقیق برای برقراری سهمیه‌بندی قابل تعیین نیست. در این شرایط اوپک در

داشته‌اند. این کشورها عبارتند از الجزایر، آنگولا، عراق، لیبی، نیجریه و ونزوئلا. تولید نفت نیجریه به علت حملات شورشیان به تأسیسات نفتی این کشور بیشترین میزان کاهش را داشته است. علاوه بر کاهش تولید در آمریکا و دریای شمال، بر اساس داده‌های اداره آمار ملی چین میزان تولید نفت خام این کشور در اردیبهشت با افت ۷,۳ درصد در مقایسه با سال گذشته به ۱۶,۸۷ میلیون تن رسید که این بزرگترین کاهش از سال ۲۰۰۱ است.

افزایش تقاضا

رشد تقاضای نفت یکی از مهم‌ترین عوامل رشد قیمت‌ها در چند ماه اخیر است. علاوه بر بازگشت سه پالایشگاه از دور خارج شده توتال به مدار تولید، افزایش مصرف بنزین ارزان در آمریکا در آستانه تاسستان انقافای است که در برخی از اقتصادهای در حال ظهور مانند هند و مکزیک نیز در حال رخ دادن است. نفت ارزان، مصرف بنزین را به صرفه کرده است. این روند می‌تواند به افزایش تقاضای جهانی نفت تا بیش از ۱/۴ میلیون بشکه در روز کمک کند. بر این اساس قوی‌ترین و پایدارترین افزایش تقاضای نفت تا از قبل از بحران مالی جهانی در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ اتفاق خواهد افتاد. بر این اساس رشد تقاضای نفت در سال ۲۰۱۵ حدود ۱/۴ میلیون بشکه در روز بود که در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ به ۱/۵ میلیون بشکه خواهد رسید. چین با رشد تقاضایی در حدود ۴۰۰ هزار بشکه در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ و هند با رشد تقاضای روزانه ۳۰۰ هزار بشکه در سال ۲۰۱۶ و ۴۰۰ هزار بشکه در سال ۲۰۱۶ بیشترین رشد تقاضا را بین کشورهای جهان به خود اختصاص خواهند داد.

سال ۲۰۱۵ به طور متوسط روزانه ۳۱/۵ میلیون بشکه نفت تولید کرده که حدود ۸۰۰ هزار بشکه بیشتر از متوسط سال ۲۰۱۴ بوده است. تولید نفت اکوادور، اندونزی، ایران، کویت، قطر، عربستان و امارات در مجموع افزایش داشته است. تولید نفت عربستان در اردیبهشت با ۸۴ هزار بشکه افزایش در روز نسبت به ماه پیش از آن به ۱۰,۲۴۱ میلیون بشکه در روز رسید که نشان‌دهنده افزایش قابل توجه عرضه نفت از سوی عربستان است.

تلاش ایران برای افزایش تولید و سهم خود از بازار

ایران پس از لغو تحریم‌ها تولید نفت خود را افزایش داده و با بازپس گرفتن سهم خود از بازار میزان صادرات را به سطح قبل از تشدید تحریم در سال ۲۰۱۲ رسانده است. در حال حاضر تولید نفت ایران به بالاترین میزان خود طی ۴ سال و نیم گذشته رسیده است. از سال ۲۰۱۰ تا کنون عربستان سعودی و عراق تولید نفت خود را به ترتیب ۱۵ و ۹۰ درصد افزایش دادند در حالی که در همین مدت تولید نفت ایران ۱۷ درصد کاهش یافت. با وجود این از سال ۲۰۱۲ تا پایان سال ۲۰۱۵ تعداد دکل‌های فعال نفت و گاز ایران ۵۴ دکل بوده است که این تعداد از ابتدای سال ۲۰۱۶ به ۵۷ دکل افزایش یافته است. بر این اساس تولید نفت ایران در اردیبهشت ۱۳۹۵ با ۸ هزار و ۲۰۰ بشکه افزایش نسبت به ماه پیش به ۳ میلیون و ۵۶۲ هزار بشکه در روز رسیده است. به گفته وزیر نفت، سطح تولید ایران در پایان خرداد ماه به ۳/۸ میلیون بشکه در روز رسیده و صادرات دو برابر زمان شروع به کار دولت یازدهم شده است. تولید میعانات گازی نیز به ۶۰۰ هزار بشکه در روز رسیده است که این میزان در سال ۱۳۹۲ معادل ۳۸۰ هزار بشکه بوده است. در حال حاضر بیش از ۲۰ سوپرتانکر اروپایی و آسیایی در حال حمل نفت ایران هستند. این امر موجب شده ایران بسیار سریع‌تر از آنچه انتظار می‌رفت صادرات خود را افزایش دهد. در پی امضای موافقت‌نامه‌های بیمه موقت، بیش از یک سوم نفت خام صادراتی ایران را کشتی‌های خارجی حمل می‌کنند که نشان‌دهنده افزایش صادرات ایران از محل افزایش تولید است.

به این نکته نیز باید توجه داشت که ایران بدون تخفیف زیاد و بدون اینکه منجر به کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی شود توانسته به اندازه یک میلیون بشکه سهم خود را از بازار افزایش دهد. هند، چین، کره جنوبی، اروپا (شامل ترکیه) و آفریقای جنوبی بازارهای اصلی نفت ایران هستند. صادرات نفت ایران به اروپا در حال حاضر بالغ بر ۴۰۰ هزار بشکه در روز است. در حال حاضر ایران قرارداد دیگری

با اروپا امضا کرده که صادرات نفت خود را به ۷۰۰ هزار بشکه برساند و بازارهای بیشتری در اروپا و آفریقا را دنبال می‌کند. ایران برای دستیابی به این هدف برنامه‌هایی برای سرمایه‌گذاری در پالایشگاه‌های کشورهای دیگر دارد. به طوری که ۱/۳ تا ۱/۴ میلیون بشکه نفت در روز برای تأمین خوراک پالایشگاه‌های خارجی صادر خواهد شد. از آن جا که شرکت ملی نفت سرمایه لازم را در اختیار ندارد، به صندوق توسعه ملی پیشنهاد شده است این سرمایه‌گذاری را به صورت مستقیم یا از طریق دادن وام به بخش غیردولتی و خریدن سهام انجام دهد به این شرط که تمام یا بخش عمده‌ای از آن از ایران تأمین شود.

تلاش برای تعامل با جهان در حوزه انرژی از طرق دیگر از سوی جمهوری اسلامی ایران در حال پیگیری است، چنانچه شرکت بی‌پی علاقه‌مند به حضور در صنعت نفت ایران، انتقال فناوری و سرمایه است. این شرکت انگلیسی آمادگی خود را برای بازگشایی دفتر نمایندگی خود در ایران در تابستان اعلام کرده است. در عین حال مذاکرات با این شرکت حول سه محور توسعه میادین نفت، اجرای طرح‌های ازدیاد ضریب برداشت و پروژه پژوهشی و تحقیقاتی و توسعه برخی از میادین نفتی آغاز شده است. مذاکرات جداگانه دیگری هم برای از سرگیری فروش نفت خام با این شرکت کلید خورده است. به گفته مسئولان در صورت ادامه مذاکرات دسترسی به توافق نهایی دور از دسترس نیست. در صورت توافق، امکان فروش نفت به این شرکت و تأمین خوراک نفت خام یکی از پالایشگاه‌های آن در آفریقای جنوبی و یا سایر نقاط جهان وجود دارد.

خصوص عربستان سیاست حفظ سهم بازار را ادامه داده و با وجود مسائل و اختلافات سیاسی توافقی بین اعضای این سازمان در راستای کاهش تولید رخ نخواهد داد. در این راستا سعودی‌ها رقابت شدیدی را با ایران در زمینه دستیابی به بازار و جذب سرمایه به راه انداخته‌اند. تا آنجا که به نقل از بلومبرگ، از منظر سعودی‌ها هر یک دلار که در صنعت نفت ایران سرمایه‌گذاری شود به معنای کاهش یک دلار سرمایه‌گذاری در کشورهای رقیب است. عربستان علاوه بر افزایش سهم ایران در بازار نفت بعد از لغو تحریم‌ها، نگران افزایش سرمایه‌گذاری در صنعت نفت این کشور نیز هست. صنعت نفت ایران برای تحقق اهداف خود در برنامه پنج‌ساله توسعه به ۲۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز دارد که ۱۳۰ میلیارد دلار آن به بخش بالادست صنعت نفت مربوط می‌شود و عمده این نیاز باید از منابع خارجی تأمین شود.

عربستان سعودی به دنبال ربودن گوی سبقت از جمهوری اسلامی ایران در این زمینه است. این کشور خود به دنبال جذب سرمایه‌گذاران خارجی از اکسون‌موبیل گرفته تا سی‌ان‌پی‌سی چین است. تخفیف‌های قیمتی عربستان، آن هم در فصل رونق تقاضا ابزار جدید سعودی‌ها برای جذب مشتریان نفت ایران است. آرامکو اعلام کرده است که قیمت نفت سبک خود برای تحویل در جولای به مقصد شمال غرب اروپا را ۳۵ سنت و به مقصد مدیترانه را ۱۰ سنت کاهش خواهد داد. اما از آنجا که کشورهای آسیایی مشتریان سنتی ایران هستند، عربستان سعودی قیمت را افزایش داده است در حالی که در بازار آمریکا که عربستان صادراتی به آن جا ندارد، این کشور کاهشی را متقبل نشده است. سعودی‌ها با چشم‌پوشی از انحصار خود در صنعت نفت، راهبرد شراکت با سرمایه‌گذاران خارجی و ایجاد صندوق سرمایه‌گذاری را در پیش گرفته‌اند تا بر جریان ورود سرمایه به ایران تأثیرگذار باشند. عربستان با طرح فروش بخشی از سهام آرامکو (شرکت ملی نفت عربستان) نشان داده به دنبال تغییر رویه در بازار جذب سرمایه است.

رویکرد اعضای اوپک و چالش‌های آن

رویکرد فعلی اعضای اوپک مبنی بر عرضه نامحدود نفت به بازار بدون نگرانی از قیمت آن، اگر چه توانسته است به اهداف کاهش تولید نفت شیل برسد اما در بلندمدت این رویکرد چالش‌های جدیدی را ایجاد می‌کند. در واقع هزینه‌های پایین تولید مزیت اعضای اوپک در مقابل

در این میان شرکت رویال داچ شل نیز خرید نفت از ایران را آغاز کرده است. این شرکت دومین شرکت بزرگ نفتی پس از توتال است که پس از لغو تحریم‌های غرب، تجارت با ایران را از سر می‌گیرد. شرکت شل، تانکر دلتاهلاس را مأمور کرده تا ۱۳۰ هزار تن نفت خام ایران را در تیرماه از جزیره خارک به اروپا حمل کند. شل، بدهی‌های معوق خود به ایران را اوایل امسال پرداخت کرده است. در حال حاضر به جز شرکت بی‌پی نمایندگان از شرکت‌های «رامازل» ایتالیا و «زاروژنفت» روسیه نیز با سفر به تهران به دنبال فراهم‌سازی بسترهای احداث دفتر نمایندگی در تهران هستند. در همین راستا پس از ملاقات‌های وزیر نفت با شرکت‌های توتال، انی و لوک اویل در حاشیه اجلاس اوپک در وین، امید است در مدت دو یا سه ماه آینده اولین قرارداد نفتی ایران با این شرکت‌ها امضا شود. میادین نفتی مشترک غرب کارون و لایه نفتی پارس جنوبی در اولویت امضای قرارداد است. میدان فرزاد (B) هم در انتظار نتیجه مذاکره با هندی‌ها تا اواخر شهریور است. اولویت‌های بعدی توسعه با طرف‌های خارجی، میدان‌هایی است که تولید در آنها باید به صورت صیانتی و توأم با افزایش باشد.

تداوم اختلاف و رقابت عربستان سعودی با ایران

با افزایش تلاش‌ها از سوی ایران و افزایش تولید نفت بعد از لغو تحریم‌ها تولید روزانه اوپک در سال ۲۰۱۶ نیز رشد ۸۰۰ هزار بشکه‌ای را تجربه می‌کند و به ۳۲/۳ میلیون بشکه می‌رسد. اوپک در سال ۲۰۱۷ رشد ۷۰۰ هزار بشکه‌ای تولید را به ثبت خواهد رساند. بر این اساس اعضای اوپک و به

نتیجه گیری

افزایش و کاهش قیمت نفت متأثر از عوامل سیاسی و اقتصادی، ارتباط متقابلی با شرایط اقتصاد جهانی دارد. در واقع تعادل در اقتصاد جهانی به تعادل در بازار و قیمت نفت وابستگی زیادی دارد. در طی دو سال گذشته که آمریکا، کانادا و تا اندازه‌ای چین با سرمایه‌گذاری در منابع نفت شیل، زمینه افزایش عرضه و کاهش قیمت نفت را در بازار جهانی فراهم کردند، عربستان سعودی و سایر کشورهای تولیدکننده نفت نزدیک به این کشور به بهانه حفظ سهم بازار و از میدان به‌در کردن تولیدکنندگان نفت شیل که با هزینه زیاد برای تولید روبه‌رو هستند با اعمال فشار بر قیمت در بازار، شرایط را برای سقوط ۷۵ درصد قیمت نفت فراهم آوردند. این شرایط که با کاهش درآمد کشورهای تولیدکننده نفت تا ۴۶ درصد همراه شد، هدف فشار بر ایران که تازه از شرایط تحریم بیرون آمده بود را نیز به صورت پنهان دنبال می‌کرد. اگرچه ایران توانست میزان تولید و سهم خود از بازار را تا یک میلیون بشکه افزایش دهد و در عین حال قیمت نفت نیز به سطح ۵۰ دلار برسد. با وجود این همچنان سایه افزایش تولید نفت شیل به دلیل ارتقا فن‌آوری و افزایش قیمت در بازار وجود دارد. ضمن این که اختلاف سیاسی، رقابت بر سر حفظ سهم بازار و جذب سرمایه‌گذاری در درون اوپک همچنان ادامه دارد و حتی تشدید شده است. در این شرایط اختلافات سیاسی و شکاف در اوپک نه تنها جایگاه این سازمان را در بازار نفت تضعیف می‌کند بلکه به بهای عقب‌ماندگی و فرسایش ظرفیت‌های اقتصادی آسیای غربی تمام خواهد شد.

تولیدکنندگان نفت‌های غیرمتعارف است اما رشد فن‌آوری می‌تواند این مزیت را خنثی کند. از سوی دیگر استفاده مداوم اوپک از کاهش قیمت برای کنترل تولیدات رقبا به کاهش درآمد اوپک در بلندمدت منجر می‌شود. ضمن این که با افزایش قیمت، تولیدکنندگان شیل بار دیگر وارد چرخه تولید خواهند شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد قیمت کنونی نفت مطلوب هیچ‌عضوی نیست و اعضای این سازمان برای تأمین بودجه خود به نفت ۵۲ تا ۱۲۱ دلاری نیاز دارد. ایران برای تأمین نیازهای بودجه‌ای خود به نفت ۶۱/۵ دلاری و عربستان به قیمت ۶۶/۷ دلاری محتاج است. این در حالی است که بر اساس گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا میزان درآمد کشورهای صادرکننده نفت اوپک در سال ۲۰۱۵ نسبت به ۲۰۱۴ حدود ۴۶ درصد کاهش یافته است. این بیشترین کاهش است که کشورهای عضو از سال ۲۰۱۰ تاکنون تجربه کرده‌اند؛ حدود یک سوم درآمد کل اوپک مربوط به عربستان است. کشورهای عضو اوپک درآمدی معادل ۴۰۴ میلیارد دلار در سال گذشته کسب کردند. کل درآمد نفتی عربستان در سال گذشته به ۱۳۰ میلیارد دلار رسید. این رقم در سال ۲۰۱۴ معادل ۲۴۷ میلیارد دلار بود. میزان درآمدهای خالص صادرات نفت ایران به دلیل تحریم‌هایی که اعمال شده بود، قابل‌ارزیابی نیست. اما از نظر اداره انرژی آمریکا جمهوری اسلامی ایران در سال گذشته به سختی رقم ۲۷ میلیارد دلار را از صادرات نفت کسب کرده است. پیش‌بینی می‌شود میزان درآمدهای صادرات نفتی اوپک امسال کاهش دوباره خواهد داشت و به رقم ۳۴۱ میلیارد دلار می‌رسد. بنابراین درآمد صادرات نفت خالص با کاهش ۱۷ درصدی همراه خواهد شد.

علاوه بر این باید توجه داشت که اگرچه کاهش قیمت و افزایش عرضه نفت در کوتاه‌مدت می‌تواند امنیت انرژی مصرف‌کنندگان و رشد اقتصادی کشورهایمانند هند و چین را تأمین کند اما نفت ارزان تهدیدی برای محیط زیست بوده و بر سرمایه‌گذاری در بخش‌های بالادستی صنعت نفت اثرات منفی دارد. ضمن اینکه این روند در بلندمدت روندی عکس به خود گرفته و باعث افزایش هزینه تولید نفت، کاهش توان تولید و در نهایت بالارفتن قیمت نفت خواهد شد. در این ارتباط از سال ۲۰۱۵ تاکنون مجموع سرمایه‌گذاری‌ها در بخش‌های بالادستی نفت و گاز دنیا، چیزی حدود ۱۱۵ میلیارد دلار کاهش پیدا کرده است. به طوری که خالد الفالح وزیر نفت عربستان اعلام کرد: «عربستان نگران اثرات کمبود سرمایه‌گذاری بر میزان هزینه‌های تولید نفت است».

